

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Bekir ez-Zübeydî, *Tabakâtü'n-naḥviyyîn ve'l-luḡaviyyîn* (nşr. Muhammed Ebû'l-Fazl), Kahire 1973, s. 69, 70, 88, 139; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Şüveymî), s. 170, 173, 316, 320, 359; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, V, 324; Kemâleddin el-Enbârî, *Nüzhetü'l-elibbâ* (nşr. İbrâhîm es-Sâmer-râî), Zerkâ 1985, s. 123; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam* (Atâ), XI, 172; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdebâ*, XVIII, 201-202; İbnü'l-Kiftî, *İnbâhü'r-ruvât*, III, 140; Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ* (Altıkulaç), I, 431-432; Safedî, *el-Vâfi*, III, 92; a.m.f., *Nektü'l-himyan* (nşr. Ahmed Zekî Bek), Kahire 1329/1911, s. 252; Firûzâbâdî, *el-Bulḡa fi terâcîmi e'immeti'n-naḥv ve'l-luḡa* (nşr. Muhammed el-Mısıfî), Küveyt 1407/1987, s. 197; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-Nihâye*, II, 143; Süyûtî, *Buḡyetü'l-uv'ât*, I, 111; a.m.f., *Hem'ü'l-hevâmî' fi şerhi Cem'i'l-cevâmî'* (nşr. Abdülâl Sâlim Mükerrrem), Küveyt 1399/1979, IV, 174, 385; V, 181-182, 261; Abdülbâkî b. Abdülmecîd el-Yemânî, *İşâretü't-ta'yîn fi terâcîmi'n-nühât ve'l-luḡaviyyîn* (nşr. Abdülmecîd Diyâb), Riyad 1406/1986, s. 314; Tebrîzî, *Reyhânetü'l-edeb*, VII, 563-564; Ahmed Mekkî el-Ensârî, *Ebû Zekeriyyâ el-Ferrâ ve mezhebhü'l-î'n-naḥv ve'l-luḡa*, Kahire 1964, s. 96-108; Hasan es-Sadr, *Te'sîsü's-Şif'a*, Beyrut 1401/1981, s. 345; A'yânü's-Şif'a, IX, 341; Ahmed Bâdkübe-i Hezâve, "İbn Sa'dân", *DMBİ*, III, 683-684.

HÜSEYİN TURAL

İBN SA'DÛN el-KURTUBÎ

(ابن سعدون القرطبي)

Ebû Bekr Sâinüddîn
(Sâbikuddîn, Ziyâüddîn)

Yahyâ b. Sa'dûn

b. Temmâm el-Ezdî el-Kurtubî
(ö. 567/1172)

Kıraat, hadis ve Arap dili âlimi.

486'da (1093) Kurtuba'da (Cordoba) doğdu; çocukluğu ve gençliğinin ilk yılları burada geçti. Kurtuba, Mekke ve Mısır'ın ünlü âlimlerinin ders halkalarında yetişen Ebû'l-Kâsım Halef b. İbrâhîm en-Nehâs'tan kıraat dersleri aldı. Endülüs'ün hadis âlimlerinden Ebû Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. Attâb'dan ve Ebû Ca'fer Ahmed b. Abdülhak'tan hadis dinledi. Daha sonra Doğu'daki ilim merkezlerine yöneldi. Önce Mehdiye'ye gitti ve Ebû Bekir Muhammed b. Saîd ed-Darîr'in kıraat derslerine katıldı (İbnü'l-Cezerî, II, 372). Oradan İskenderiye'ye geçerek İbnü'l-Cezerî'nin *en-Neşr* adlı eserinin kaynaklarından olan *et-Tecrid*'in müellifi İbnü'l-Fahhâm'dan kırâat-i seb'âyı okudu. *es-Südâsiyyât* sahibi Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed er-Râzî ve Ebû Bekir et-Turtuşî'den hadis aldı (İbn Hallikân, VI, 171; Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ*, III, 1024). 515 (1121) yılında Mısır'da Ebû Sâdik

Mürşid b. Yahyâ el-Medîni'den *Şahîhu'l-Buhârî*'yi dinledi. Ayrıca Kahire'de Ebû Tâhir Ahmed b. Muhammed es-Silefî, Muhammed b. Berekât es-Saîdî, Ali b. Ömer el-Ferrâ, Ali b. Savle, Rezîn b. Muâviye el-Abderî gibi âlimlerin derslerine devam etti (a.g.e., III, 1024).

517 (1123) yılında Bağdat'a geçen İbn Sa'dûn, burada Sibtu'l-Hayyât diye meşhur Ebû Muhammed Abdullah b. Ali'den kıraat dersleri aldı ve aralarında *Kitâbü Sibeveyhi*'nin de bulunduğu birçok kaynak eser okudu. Mâristan kadısı diye bilinen Ebû Bekir Muhammed b. Abdülbâkî el-Bezzâz, Ebû'l-Kâsım Hibetullah b. Husayn ve Ebû'l-İz b. Kâdiş gibi hadisçilerin derslerini dinledi. Hârizm'de Zemahşerî'den Arap dili ve edebiyatı, Dimaşk'ta Cemâlüdîslâm es-Sülemî'den hadis konularında faydalandı. Sem'ânî onunla Dimaşk'ta karşılaştığını, kendisinden Ebû Abdullah er-Râzî'nin *Meşveḥa*'sını dinlediğini ve bazı cüzler yazdığını, ayrıca Dimaşk'tan Azerbaycan'a gittiğini işittiğini ve orada bir müddet kaldığını kaydetmiştir. Bir ara Halep'te de bulunan ve burada kıraat okutan İbn Sa'dûn muhtemelen hayatının son döneminde Musul'a yerleşti (İbn Saîd el-Mağribî, I, 135). Musul'daki ikameti sırasında İsfahan'a seyahat etti.

İbn Sa'dûn'dan Muhammed b. Ebû'l-Ferec el-Mevsilî, Muhammed b. Muhammed el-Hillî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Ali el-Kurtubî el-Fenekî, Muhammed b. Abdülkerîm el-Bevâzîcî ve İsfendiyâr b. Muvaffak b. Muhammed gibi isimler kıraat ilminde faydalanırken Ebû'l-Kâsım İbn Asâkir, *el-Ensâb* müellifi Ebû Sa'd es-Sem'ânî, Ebû'l-Hasan el-Katîî, Abdullah b. Husayn el-Mevsilî hadis talebeleri arasında yer almıştır. İbn Sa'dûn Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin de hocası olmuş, kendisine İbnü'l-Fahhâm'ın kıraatlarla ilgili *et-Tecrid* adlı eserini okutmuş ve icâzet vermiştir (İbnü'l-Cezerî, II, 208, 372). Muhakkık ve sika bir âlim olarak tanınan İbn Sa'dûn 1 Şevval 567'de (27 Mayıs 1172) Musul'da vefat etti.

Eserleri. 1. *el-Ḳurṭubiyye fi'l-ḳirâ'at* (Ziriklî, IX, 181). 2. *Urcûzetü'l-vildân (el-Mukaddimetü'l-Ḳurṭubiyye)*. Çocuklar için hazırlanmış on sekiz babdan meydana gelen manzum bir Mâlikî ilmihali olup R. Y. Ebied ve M. J. L. Young tarafından İngilizce'ye tercüme edilerek metniyle birlikte *The Islamic Quarterly*'de (XVIII/3-4 [London 1974], s. 15-32) yayımlanmıştır. Esere Zerrûk Ahmed b. Ahmed el-Fâsî ve Muhammed b. İbrâhîm b. Halîl et-Te-

tâi birer şerh yazmışlardır (Brockelmann, *GAL*, I, 551; *EP* [İng.], V, 513). 3. *Âkide-tü'l-İmâm 'Alî*. Bir nüshası Dârü'l-kütübî'l-Mısıriyye'de bulunmaktadır (Fuâd Seyyid, II, 134). Bunların dışında kaynaklarda *Erba'üne fi'l-ḥadîs*, *Urcûze fi esmâ'i'n-nebî*, *Delâ'ilü'l-aḥkâm* adlı eserleri zikredilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Sem'ânî, *el-Ensâb*, XX, 99; İbn Beşkûvâl, *es-Şıla*, II, 348; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdebâ*, XX, 14-15; a.m.f., *Mu'cemü'l-büldân*, IV, 324; İbnü'l-Esir, *el-Lübâb*, III, 26; a.m.f., *el-Kâmil*, II, 376; İbnü'l-Kiftî, *İnbâhü'r-ruvât*, VI, 37-38; İbnü'l-Ebbâr, *et-Tekmile*, Madrid 1887, II, 724; İbn Hallikân, *Vefeyât*, VI, 171-172; İbn Saîd el-Mağribî, *el-Muğrib*, I, 135; İbnü'z-Zübeyr, *Şılatü's-Şıla*, Rabat 1937, s. 177; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XX, 546-548; a.m.f., *Ma'rifetü'l-kurrâ* (Altıkulaç), III, 1024-1025; Yâfiî, *Mir'âtü'l-cenân* (Cübûrî), III, 380; Firûzâbâdî, *el-Bulḡa fi terâcîmi e'immeti'n-naḥv ve'l-luḡa* (nşr. Muhammed el-Mısıfî), Küveyt 1987, s. 238; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-Nihâye*, II, 208, 372; İbn Kâdi Şühbe, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, s. 526; İbn Tağrîberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, VI, 66; Süyûtî, *Buḡyetü'l-uv'ât*, s. 412; Dâvûdî, *Tabakâtü'l-müfessirîn*, II, 368-370; Makkarî, *Nefḥu'l-tib*, II, 116-118; *Hediyetü'l-ârifîn*, II, 521; *İzâhu'l-meknûn*, I, 476; Brockelmann, *GAL*, I, 551; *Suppl.*, I, 763; Ziriklî, *el-A'lâm*, IX, 181; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, XIII, 216; Fuâd Seyyid, *Fihristü'l-maḥḫûḫât*, Kahire 1382/1962, II, 134; R. Y. Ebied - M. J. L. Young, "el-Ḳurṭubî", *EP* (İng.), V, 513-514.

MUSTAFA ÇETİN

İBN SÂHİBÜSSALÂT

(ابن صاحب الصلاة)

Ebû Mervân (Ebû Muhammed)
Abdülmelik b. Muhammed
b. Ahmed el-Bâcî el-İşbîlî
(ö. 594/1198'den sonra)*el-Men bi'l-imâme* adlı
eseriyle tanınan
Endülüslü tarihçi.

Muhtemelen dedelerinden birinin cami imamı (sâhibü's-salât) olmasından dolayı İbn Sâhibüssalât diye meşhur olmuştur. Tahsil hayatı ve hocaları hakkında bilgi yoktur; Ebû's-Saffâr diye bilinen Ebû Muhammed Abdullah b. Mugîs el-Ensârî el-Kurtubî ve İbn Haccâc Ebû'l-Hakem Abdurrahman el-Lahmî ondan ders almışlardır. Adına ilk defa İbn İzârî'nin kendisinden naklettiği, 545 (1150) yılında Muvahhidler Devleti'nin kurucusu Abdülmü'min el-Kûmî'nin Merakeş'ten Selâ'ya gidişle ilgili hâtirasında rastlanmakta (*el-Beyânü'l-muğrib*, s. 43-44), hayatının bundan sonraki kısmıyla ilgili bazı bilgiler ise eserinden öğrenilmektedir. Buna gö-